

МІСЦЕ ЛОГІСТИЧНИХ ВИТРАТ В ОПЕРАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті досліджено поняття логістичних витрат на машинобудівних підприємств, визначено їх місце в операційній діяльності, наведені рекомендації щодо контролю.

The concept of logistic charges on machine-building enterprises is explored in the article, their place in operating activity is determined; the recommendations as to the control are resulted in the article.

Постановка проблеми. Складна економічна ситуація веде до зниження обсягів виробництва і зменшення прибутків. Відповідно зростають загальні витрати, підвищується собівартість продукції. Логістика стає одним із головних інструментів для підвищення конкурентоспроможності підприємства. Добре продумана стратегія, застосування принципів і методів логістики дозволять вивільнити і направити фінансові ресурси підприємства на його продуктивний розвиток. Досить важливою проблемою на сьогодні залишається відсутність належного обліку логістичних витрат, а це ускладнює рівень їх оцінки, а також вплив на ефективне управління ними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість наукових праць іноземних та вітчизняних вчених присвячена питанням логістики. Серед найвідоміших науковців, що вивчають загальні питання логістики, логістичних витрат, логістичних операцій можна відмітити таких, як Амітан В.Н., Алесинська Т.В., Анікін Б.А., Бажин І.І., Бевзенко В.Ф., Бритченко Г.І., Бурсаков А.В., Волошин Р.В., Дегтярева О.І., Дудар Т.Г., Гаджинський А.М., Голофаєва І.П., Кальченко А.Г., Ковтун К.М., Кристофер М., Крикавський Є.В., Кузнецов В.Г., Колодизева Т.О., Окландер М.А., Пономарьова Ю.В., Харрісон А., Ремко ван Хоук, Джеймс С.Джонсон, Дональд Ф.Вуд, Деніель Л. Вордлоу, Поль Р.Мерфі, Лактіонова О.Е., Ларіна Р.Р., Лазебник Р.М., Лукінський В.С., Малевич Ю.В. Ніколайчук В.Е., Пілюшенко В.Л., Плахута А.А., Решетнікова І.Л. Смиричинський В.В., Тридід О.М., Башіров І.Х., Цвиринько І.А., Фролова Л.В., Чухрай Н.І., Шубін А.А. Разом з тим деякі питання розглянуті в науковій літературі не достатньо і потребують поглибленого, вивчення та удосконалення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження логістичних витрат які відносяться до операційної діяльності на машинобудівних підприємств, розглянуто підходи до їх класифікацій, наведенні рекомендації щодо контролю.

Виклад основного матеріалу. Однією з основних задач логістики є мінімізація витрат в матеріальному потоці від первинного джерела сировини до кінцевого споживача. Вирішити її можна тільки тоді, коли з системи обліку витрат виробництва і обігу виділяти витрати на логістику. Тобто впродовж всього логістичного ланцюга — мінімум логістичних витрат.

Логістичні витрати — витрати, пов'язані з виконанням логістичних операцій (розміщення замовлень на поставку продукції, закупівля, складування продукції, внутрішньовиробниче транспортування, проміжне зберігання, зберігання готової продукції, відвантаження, зовнішнє транспортування), а також витрати на персонал, устаткування, приміщення, складські запаси на передачу даних про замовлення, запаси, поставки.

Витрати підприємств, що входять до складу логістичних витрат, дуже різноманітні і підрозділяються за елементами витрат, функціональними областями і центрами відповідальності.

Використання традиційних бухгалтерських схем, які і сьогодні існують на більшості підприємств, покладаються на довільні методи розподілу загальних і непрямих витрат, тому часто спотворюють істинні показники вигідності товарів і каналів збуту. Деколи ці традиційні методи обліку абсолютно не підходять для аналізу вигідності покупців і ринків, оскільки вони спочатку створювалися для калькуляції собівартості продукції.

Оскільки управління логістикою орієнтується на використання поняття потоку і направлене на інтеграцію ресурсів всього ланцюга постачання, що йде від постачальників до кінцевих споживачів, то виникає необхідність у розробці методів, що дозволяють оцінити витрати і ефективність потоку, що розповсюджується по цьому ланцюгу.

Основна причина того, що процес розподілу виявився таким складним для багатьох підприємств, полягає в нестачі інформації про витрати. Необхідність управляти загальним процесом розподілу як закінченою системою, що враховує взаємний вплив рішень в різних сферах виникнення витрат, робить вплив і на методи обліку витрат в організації. Звичайно традиційні системи обліку розподіляють витрати по досить широко агрегованих категоріях, що ускладнює надалі проведення детальнішого аналізу, який необхідний при ідентифікації істинних витрат на обслуговування покупців для конкретних товарів. В умовах, коли відсутня можливість проведення аналізу агрегованих даних про витрати неможливо також виявити реальний потенціал компромісних варіантів, існуючих в рамках логістичної системи.

Для логістичних витрат вітчизняних машинобудівних підприємств характерне:

- 1) роздільності серед багатьох груп витрат у межах окремих процесів, фазових поділів тощо;
- 2) наявності значної частки у загальних витратах підприємств, що постійно зростає;
- 3) змінності їхніх величин в окремих періодах;
- 4) незбіг відповідальності за формування цих витрат в організаційних підрозділах (структурах) підприємства із сутністю витрат, визнаних в теорії обліку, що спричиняє складність їхньої реєстрації та практичне управління ними;

- 5) слабкоструктурованість логістичних витрат, яка аргументується, по-перше, поділом їх на реальні та очікувані, по-друге, проблемним виокремленням логістичних витрат із сукупних витрат підприємств.

Хочемо відзначити те, що єдине визначення логістичних витрат, їх структура і класифікація на сьогодні відсутні. В літературі виділяють такі основні проблеми ідентифікації та оцінювання логістичних витрат в економічній системі підприємства:

- 1) коректність виокремлення логістичних витрат із сукупних витрат діяльності підприємства та їхній облік;

- 2) відсутність положень щодо чіткої методики розрахунку (нормування) окремих (особливо неявних) складових логістичних витрат, загально визнаних у теорії логістики;

- 3) неможливість повного економічного оцінювання ефективності логістичних витрат;

- 4) відсутність можливості ефективного управління логістичними витратами та їхнього планування [2].

Саме через ці проблеми існує такий широкий спектр підходів до класифікацій логістичних витрат. Основні з них наведено в табл. 1.

Узагальнюючи думки різних вчених щодо класифікації витрат, можна помітити, що вони мають деякі відмінності. Відрізняються складом логістичних операцій, під час яких вони утворюються. На нашу думку, майже всі класифікації логістичних витрат мають недоліки.

Можемо відмітити, що всі автори, крім професора Крикавського Є.В., подають лише укрупнені групи витрат на окремі частини логістичного ланцюжка. Ми погоджуємось з думкою професора про комплексний підхід до класифікації логістичних витрат і про необхідність систематичного обліку їх з врахуванням цілей дослідження. Тобто з точки зору управлінського обліку доцільно використовувати поділ витрат за елементами згідно з планом рахунків і за формами та місцем виникнення. А коли за мету стоїть завдання про прийняття комплексних логістичних рішень, то потрібно враховувати всі можливі зміни у складових логістичних витрат, а також наслідки їх впливу.

Існуючі класифікації не охоплюють весь логістичний ланцюг обслуговування замовників споживачів. Витрати класифікуються лише в окремих областях логістики. Класифікація має наступний вигляд:

- 1) за джерелами відшкодування – собівартість продукції, прибуток, державне фінансування;
- 2) функціональні – по статтях, що відображають цільову спрямованість витрат з погляду їх функцій і ролі в забезпеченні якості обслуговування споживачів;
- 3) за характером обліку витрат;
- 4) калькуляційні – прямі і непрямі, умовно постійні і умовно змінні витрати по відношенню до процесу виконання замовлень споживачів;
- 5) за місцями виникнення – робоче місце, група робочих місць, ділянка, цех, підприємство;
- 6) за стадіями процесу виконання замовлень споживачів.

Планування і облік логістичних витрат у відповідності з такими класифікаційними підходами дає можливість оцінити їх абсолютну величину, розв'язувати задачі з обґрунтування збільшення або зменшення величини цих витрат, визначати напрями їх найефективнішого використання, аналізувати і удосконалювати їх структуру. Виділення тих або інших витрат або групи витрат залежить від виду логістичної системи, задач управління і оптимізації в конкретних логістичних ланцюгах. При цьому загальні логістичні витрати діляться на чотири групи:

- 1) витрати на елементарні і комплексні логістичні операції;
- 2) втрати від іммобілізації засобів в запасах;
- 3) витрати від недостатнього рівня якості логістичного менеджменту і сервісу;
- 4) витрати на логістичне адміністрування.

В іноземній літературі аналіз логістичних витрат проводиться в процентному відношенні до ВВП (для країни в цілому) або до об'єму продажів готової продукції підприємства.

Подібна класифікація логістичних витрат дозволяє створити модель системи витрат підприємства, без якої важко розв'язувати задачі планування, обліку, контролю і регулювання цих витрат. З метою розробки системи управління витратами необхідно класифікувати логістичні витрати по різних ознаках і визначити їх роль у вказаній системі. Класифікація логістичних витрат за тією або іншою ознакою або за декількома ознаками одночасно лежить в основі організації обліку і аналізу логістичних витрат, а також калькуляції собівартості обслуговування споживачів.

Підходи до класифікації логістичних витрат

Автор	Запропоновані класифікаційні групи логістичних витрат
Бауэрсокс Д. Дж., Клосс Д. Дж.	<ul style="list-style-type: none"> - витрати на виконання замовлення; - витрати на закупівлю матеріальних ресурсів; - загальні витрати на утримання запасів; - витрати на фінансування логістики й управління інформаційними системами; виробничі працезатрати, накладні витрати в управлінні запасами
Гаджинский А.М.	<ul style="list-style-type: none"> - витрати на розміщення замовлень; - витрати на транспортування на підприємство; - витрати на зберігання на складі постачання; - витрати на внутрішньовиробничі переміщення; - витрати на зберігання на складі готової продукції; - витрати на операції з відвантаження; - витрати на доставку покупцю.
Окландер М.А.	<ul style="list-style-type: none"> - витрати на оформлення замовлень та вибір постачальників; витрати на підтримку контактів з постачальниками; <ul style="list-style-type: none"> - витрати на доставку; - витрати на завантажувально-розвантажувальні та транспортно-складські роботи; - витрати на складання графіків виробництва; - витрати на переналагодження устаткування; - витрати на внутрішньозаводські переміщення; - витрати на підтримку контактів із споживачами; <ul style="list-style-type: none"> - витрати на відправлення; - збитки внаслідок втрачених можливостей.
Кальченко А.Г.	<ul style="list-style-type: none"> - витрати на транспортування; - витрати на складування товарів; - витрати на зберігання товарно-матеріальних запасів; - витрати на отримання, відвантаження і упакування товарів; - адміністративні витрати і витрати, пов'язані з обробкою замовлень.
Миротін Л.Б.	<ul style="list-style-type: none"> - витрати на обробку замовлень; - витрати на запаси продукції; - витрати на постачання; - витрати на транспортування; - витрати на складську діяльність.
Пономарьова Ю.В.	<ul style="list-style-type: none"> - витрати на постачання; - витрати на організацію та управління виробництвом; <ul style="list-style-type: none"> - витрати на розподіл; - витрати на транспортування; - витрати на утримання складів і зберігання запасів; - витрати на підтримку підсистеми інформаційного забезпечення.
Сергеев В. И.	<ul style="list-style-type: none"> - витрати на обробку замовлень; - витрати на запаси продукції; - витрати на постачання; - витрати на транспортування; - витрати на складську діяльність.
Крикавський Є.В.	<ul style="list-style-type: none"> - витрати за елементами згідно з планом рахунків; - витрати за формами та місцем виникнення; - витрати за логістичними функціями; - витрати за сферами переміщення матеріального потоку; - витрати за характером змінності; - витрати за джерелом переміщення.

Досить суттєвою проблемою є виділення логістичних витрат в бухгалтерському і управлінському обліках. Ще в 70-х роках Майкл Шифф навів характеристику традиційної бухгалтерської практики: «звітності про (логістичні) витрати для внутрішнього користування і невміння виділити і класифікувати ці

витрати як операційні витрати можна пояснити тільки однією з двох причин: або менеджери і бухгалтери фірм не розцінюють ці витрати як достатньо важливі, щоб виправдати увагу ним і занепокоєння про користувача звіту, або вони випробовують тиск із сторони керівництва, яким ці звіти надаються. Важко знайти логічне обґрунтування такої позиції. Витрати виявлені і зібрані в звітах, у всіх випадках вони представлені значними сумами, заслуговуючими точного визначення. Потрібні дуже невеликі зусилля і небагато перенавчання для зміни системи класифікації так, щоб ідентифікувати фрахт й інші витрати на фізичний розподіл на операційні витрати і, таким чином, тісніше співвіднести сфери відповідальності звіти з результатами».

Тому, на нашу думку, досить важливим є виділення логістичних витрат з операційної діяльності. Відомо, що витрати операційної діяльності містяться в таких її складових, як:

- 1) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), зокрема транспортно-заготівельні та загально виробничі витрати;
- 2) адміністративні витрати;
- 3) витрати на збут;
- 4) інші операційні витрати.

Провівши аналіз нормативних джерел з обліку витрат, необхідно відмітити те, що не всі витрати мають логістичний характер, тому вважаємо за доцільне їх виділення. Дані дослідження наведені на рис. 1 і рис. 2.

Але також вважаємо, що логістичні витрати, які містяться в операційній діяльності, не дають адекватної картини про реальний стан логістичних витрат на підприємстві: деякі з них взагалі не враховуються, а ті що враховуються не завжди ефективно оцінюються.

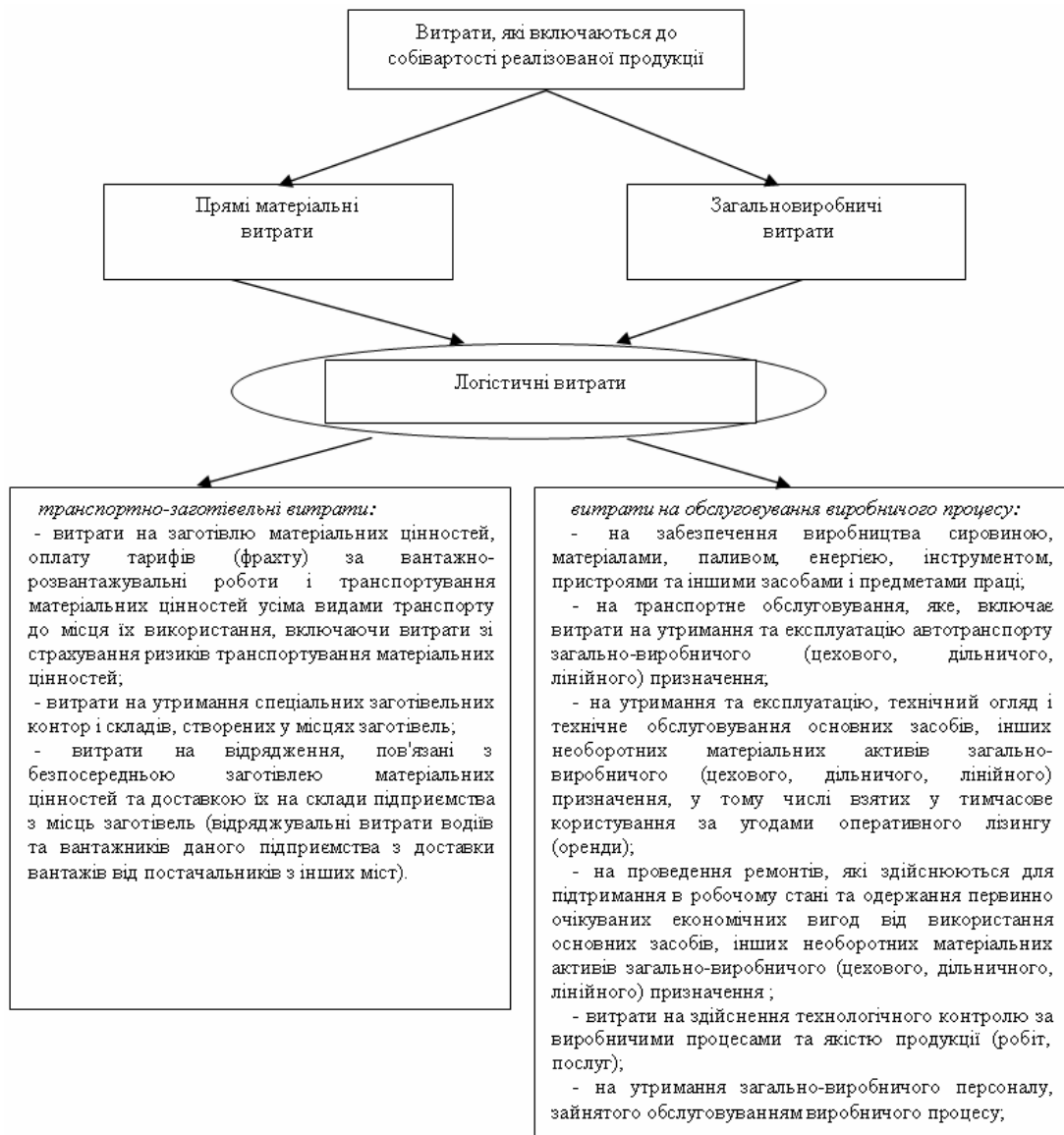

Рис. 1. Витрати, які входять до собівартості реалізованої продукції

Ми схилиємось до думки про необхідність оптимізації логістичних витрат з метою управління логістичною діяльністю задля підвищення ефективності господарювання машинобудівних підприємств і покращення їхнього фінансового стану.

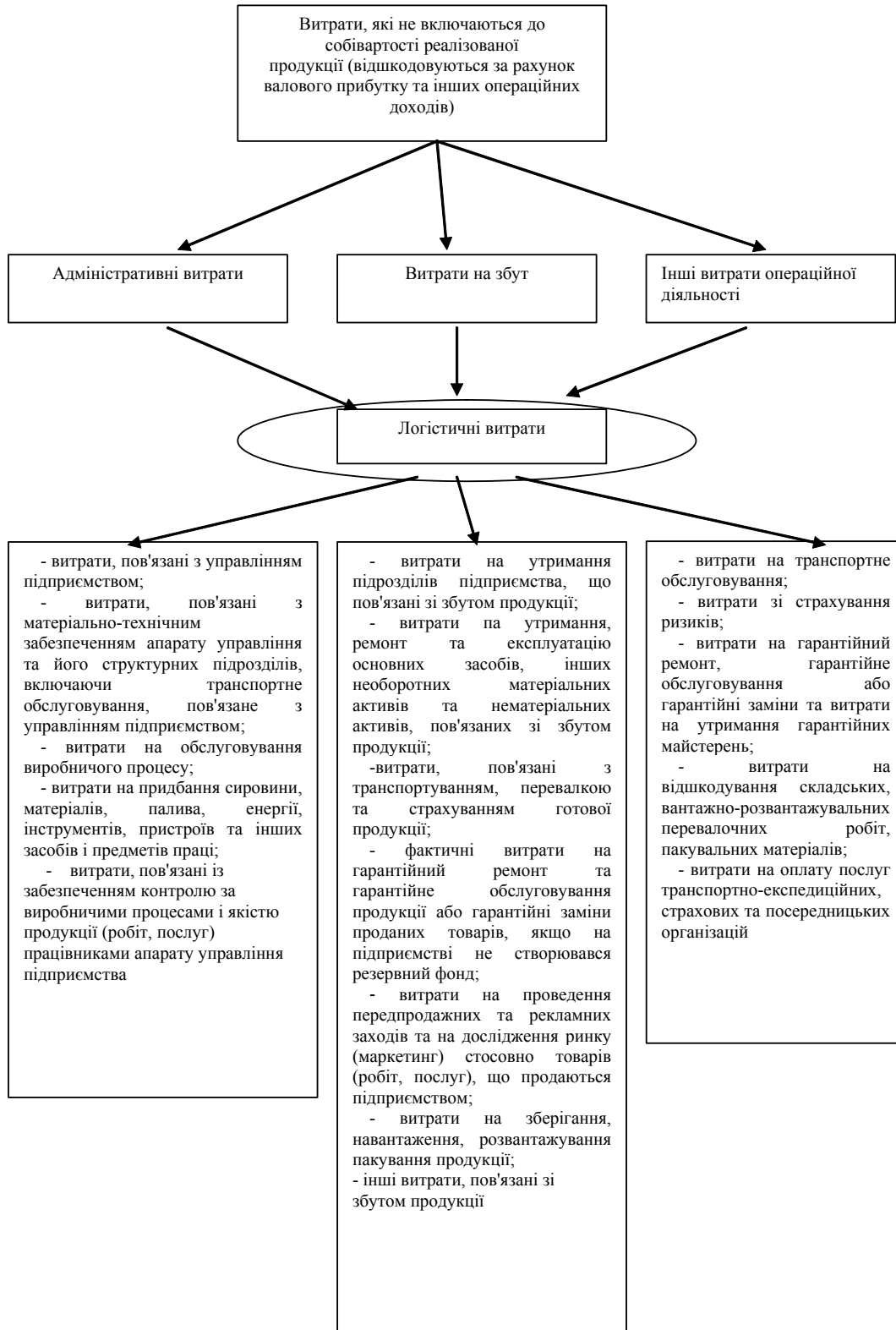

Рис. 2. Витрати, які не входять до собівартості реалізованої продукції

Загальноприйнятий спосіб компонування логістичних витрат, обчислених за видами діяльності, полягає у співставленні конкретних витрат з конкретними керованими подіями. Типові об'єкти аналізу в калькуляції логістичних витрат за видами діяльності — це замовлення, споживачі, канали розподілу,

продукти і послуги з доданою вартістю. Спосіб розподілу витрат залежить від об'єкта аналізу, обраного для вивчення.

Висновки. В наш час оцінці логістичних витрат стали приділяти значно більше уваги ніж раніше. Стало більше усвідомлення необхідності вдосконалення досліджень в цій області. Але для досягнення успіху управлінцям доведеться прикласти ще багато зусиль, перш ніж оцінка логістичних витрат за видами діяльності стане загальноприйнятою практикою. Вважаємо за необхідність використовувати різні підходи до обліку витрат, що залежить від цілей дослідження. Так, у концепції управлінського обліку доцільно використовувати поділ логістичних витрат за елементами, фазами та місцем виникнення. Однак, переслідуючи завдання прийняття системних логістичних рішень, до уваги треба брати не тільки фактичні логістичні витрати, але також і очікувані, тобто користуватися категорією загальних логістичних витрат не у фактичному, а в глобальному вимірі. Також схилиємось до думки про необхідність внесення змін в сучасну форму звітності, вважаємо за доцільне виділення логістичних витрат, це дасть можливість більш ефективного управління ними на машинобудівному підприємстві, підвищить ефективність діяльності підприємств, дасть можливість виявлення впливу логістичної діяльності і логістичних витрат на формування повних витрат підприємств та фінансових результатів.

Література

1. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості : Затверджено Наказом Державного Комітету промислової політики України № 47 від 2 лютого 2001 р.
2. Економіка логістичних систем: Монографія / М. Васелевський, І. Білик, О. Дейнега, М. Довба та ін. ; За наук. ред. Є. Крикавського та С. Кубіва. – Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2008. – 596 с.

Надійшла 14.05.2009

УДК 658.47:65.012

Н. С. СТЕПАНЮК, Л. П. КРИСЮК
Хмельницький національний університет

МІСЦЕ КОНТРОЛЮ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті проаналізовано значення контролю в організації. Наведені основні етичні проблеми і національні відмінності, які впливають на процес контролю. Визначені чинники, завдання і умови ефективного функціонування системи контролю.

The control value in organization is analysed in the article. Basic ethics problems and national differences which influence on the process of control are resulted. Factors, tasks and effective operating conditions of the checking system are determined in the article.

Слово «контроль» як і слово «влада» породжує, перш за все, негативні емоції. Для багатьох людей контроль означає, по-перше, обмеження, відсутність самостійності, в загальному все те, що прямо протилежне нашим уявленням про свободу особистості. Внаслідок такого стійкого сприймання, контроль відноситься до числа тих функцій управління, значення яких розуміється неправильно.

Контроль – це дуже важлива і складна функція управління. Одна з найважливіших особливостей контролю, яку слід враховувати в першу чергу, полягає в тому, що контроль повинен бути узагальнюючим. Контроль не може залишатися прерогативою виключно менеджера, призначеного "контролером", і його помічників. Кожен керівник, незалежно від свого рангу, повинен здійснювати контроль як невід'ємну частину своїх посадових обов'язків, навіть якщо йому це ніхто спеціально не доручав. Контроль є фундаментом процесу управління. Ні планування, ні створення організаційних структур, ні мотивацію не можна розглядати у відриві від контролю. Контроль за результатами служить поліпшенню, а в ідеальному випадку – оптимізації трудового процесу. Ви виявляєте, чи було досягнуто поставленої мети, і вносите необхідні корективи. Тому дослідження функції контролю і вплив її на підлеглих є досить актуальними на сьогодні.

Аналіз праць таких провідних науковців у сфері менеджменту, як Гріфін Р., Яцура В., Завадський Й. С., Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Д., Робінс С. П., де Ченцю Д. А., свідчить про те, що контроль є складним процесом, що вимагає подальших досліджень в цій сфері.

Метою статті є дослідження функції контролю і виявлення того, як він впливає на організацію, менеджерів і підлеглих.

Вивчення функцій менеджменту показує, що поняття «контроль» неоднозначне. Воно означає спосіб контролювати будь-кого і його роботу. Воно може означати домінування однієї людини над іншою. В першому значенні основою «контролю» є цілі, але в другому значенні цілі не повинні бути основою контролю. Дійсно, однією із важливих переваг управління на основі поставлених цілей є те, що воно